

ЗВИНУВАЧЕННЯ В КОРУПЦІЇ ПРОДОВЖУЮТЬ ПЕРЕСЛІДУВАТИ ТОП-ПОМІЧНИКІВ ЗЕЛЕНСЬКОГО

Коли Олег Майборода був генеральним директором однієї з найбільших будівельних компаній України, він зберігав пачки доларових купюр у сейфі поруч зі своїм робочим столом.

Ці гроші, як розповів Майборода в інтерв'ю Reuters, призначалися для підкупу державних чиновників, щоб ті схвалили будівельні проекти. За його словами, передача готівки була доручена юристу на ім'я Олег Татаров, який зараз є старшим радником президента України Володимира Зеленського.

«Татаров вирішував усі питання з правоохоронними органами», – заявив Майборода в інтерв'ю у Відні, де він оселився, щоб уникнути кримінального переслідування в Україні за свою ймовірну роль у корупційних схемах за участю будівельної компанії ТОВ «Укрбуд Девелопмент».

Майборода заявив, що хабарі проходили через Татарова з 2014 по 2019 рік. Контакти адвоката з поліцією, судами та прокуратурою робили його ідеальним посередником. «Звичайно, він платив» за те, щоб згладжувати проекти з владою, в тому числі за отримання дозволів на будівництво, сказав Майборода. «Він давав їм гроші, щоб досягнути цих домовленостей», – додав він.

Зауваження Майбороди загрожують розпалити суперечку, яка переслідує президента Володимира Зеленського навіть у воєнний час: звинувачення з боку політичних опонентів та борців з корупцією в тому, що впливові люди захистили Татарова від кримінального переслідування.

Майборода не надав жодних доказів своїх звинувачень. Вони перегукуються зі звинуваченнями проти Татарова, висунутими українськими антикорупційними органами, в тому, що він організував хабарі. Прокуратура закрила

справу у квітні 2022 року з процесуальних підстав.

Олег Татаров, радник президента з питань правоохоронних органів і безпеки з 2020 року, заперечує свою провину і не був визнаний винним у скоєнні злочину. Він заявив, що його обвинувачі намагаються звести політичні рахунки. Раніше Зеленський запевняв, що в його адміністрації корупції немає місця. «Хочу підкреслити: якщо тих, хто працює зі мною, підозрюватимуть у корупції, ці люди будуть звільнені. І я поки що не бачив таких прикладів у своєму Офісі», – сказав він в інтерв'ю в грудні 2020 року українському журналу «Фокус».

Ані Зеленський, ані Татаров не відповіли на детальні запитання для цієї статті.

Зеленського вихваляють як лідера воєнного часу відтоді, як Росія почала повномасштабне вторгнення в лютому минулого року. Проте дехто ставить під сумнів його готовність виконати свою обіцянку щодо боротьби з хабарництвом. Україна стабільно посідає місце в нижній половині щорічного глобального Індексу сприйняття корупції Transparency International, а в останньому дослідженні за 2022 рік лише Росія була визнана більш корумпованою країною в Європі.

Мільярди доларів допомоги, призначені для уряду Зеленського, а також амбіції приєднатися до Європейського Союзу, доводять: Україна серйозно налаштована на боротьбу з корупцією та впровадження належного врядування.

У червневому звіті Міжнародний валютний фонд заявив, що донори та іноземні інвестори повинні побачити реформи, спрямовані на поліпшення управління, підвищення прозорості та боротьбу з корупцією «без зволікань». В оцінці шансів України на членство в ЄС, опублікованій у червні 2022 року, Європейська комісія назвала корупцію «серйозним викликом, який потребує постійної уваги».

Результати опитування двох київських соціологічних компаній, оприлюднені 11 вересня, показали, що 78% українців покладають на Зеленського відповідальність за корупцію в уряді. Ще одне пов'язане з цим опитування показало, що 55% вважають, що західна військова допомога має бути обумовлена боротьбою з корупцією.

Упродовж останніх місяці Зеленський вчинив певні кроки, щоб відповісти своїм скептикам.

У січні цього року, на тлі публічних звинувачень у хабарництві та неправомірних діях, він звільнив понад десятьок високопосадовців, заявивши при цьому: «Будь-які внутрішні проблеми, які заважають державі, вичищаються і будуть вичищені». Дещо раніше цього місяця Зеленський змінив міністра оборони Олексія Резнікова, посилаючись на необхідність «нових підходів». Це сталося після низки звинувачень, висунутих українськими ЗМІ в тому, що міністерство оборони закуповувало товари за завищеними цінами. За тиждень до своєї відставки на прес-конференції в Києві Резніков заявив, що така інформація не відповідає дійсності.

В результаті кадрових перестановок Татаров залишився

Радник президента України з питань правоохоронних органів і безпеки Олег Татаров, Київ, Україна, 12 квітня 2023 року.
REUTERS/ Viacheslav Acquire Licensing Rights

на своїй посаді. Кілька політичних інсайдерів, опитаних Reuters, заявили, що він є ключовою фігурою, яка допомагає Зеленському контролювати розгалужену систему безпеки та правоохоронних органів України.

«Татаров став символом толерантності Зеленського до корупції в його найближчому оточенні», – писала на початку цього року газета Kyiv Independent, посилюючись на звинувачення у хабарництві.

Виконавча директорка громадської організації «Центр протидії корупції» (ЦПК) Дарія Каленюк вважає, що у здоровій демократії будь-який чиновник, звинувачений у корупції, має бути відсторонений від посади доти, доки його не виправдають. «Якщо Зеленський не позбудеться Татарова, його не сприйматимуть як серйозного борця за очищення країни від корупції», – зазначила вона в інтерв'ю Reuters.

Союзники Татарова кажуть: він став жертвою власної ефективності як контактної особи Зеленського з питань правоохоронних органів. «Вони зроблять усе можливе, щоб знищити цього хлопця, тому що він – вістря списа», – сказав Нікола Мірто, італійський підприємець та колишній клієнт Татарова. Мірто зазначив, що Татаров заслужив гнів впливових кіл, підтримуючи антикорупційну боротьбу проти олігархів в Україні.

РАННІ СУПЕРЕЧКИ

Зеленський став президентом у травні 2019 року, пообіцявши покінчити з кумівством та корупцією, які десятиліттями руйнували Україну.

Він прославився як актор телевізійної політичної сатири «Слуги народу». Серіал починається з того, що група олігархів потягує напої над столичним Майданом Незалежності та розмірковує про те, хто з обраних ними кандидатів може перемогти на майбутніх президентських виборах.

Урядова кар'єра Татарова почалася кількома роками раніше. Він був чиновником за часів Віктора Януковича, якого було повалено в результаті народного повстання у 2014 році. Тоді Татаров викликав суперечки своєю заявою після того, як силовики відкрили вогонь по протестувальниках. Татаров стверджував, що деякі постріли були зроблені з натовпу. За три дні загинуло понад 100 осіб.

«У деяких загиблих були поранення в потилицю», – сказав він на зустрічі з європейськими дипломатами, яка транслювалася українським телебаченням. Це, за його словами, свідчить про те, «що постріли були зроблені десь поблизу, особами, які перебували серед протестувальників». На той час Татаров не надав інших доказів свого твердження. У 2020 році в інтерв'ю українському телеканалу Татаров сказав, що всі брифінги, які він проводив, ґрунтувалися на «інформації з матеріалів кримінальних справ. Я не міг висловлювати жодних особистих думок». Він не відповів на запитання Reuters з цього приводу.

Після повалення Януковича Татаров зайнявся приватною адвокатською практикою. А ще став юридичним радником будівельної компанії, яка входить до складу державної корпорації «Укрбуд».

Будівельний сектор є типовим прикладом розмитості меж між державним і приватним секторами в пострадянській Україні. Британські й українські реєстри компаній і судові документи свідчать: тодішній голова корпорації «Укрбуд» Максим Микитась отримав контроль над 75% акцій приватної фірми під назвою ТОВ «Укрбуд Девелопмент», яка має ліцензію на використання логотипу державної корпорації.

Микитась перебуває у в'язниці за звинуваченням

у ще одній схемі хабарництва, пов'язаній з контрактом на будівництво метрополітену, що він заперечує. У заяві для Reuters він сказав, що жоден з ресурсів державної корпорації не використовувався приватною компанією, яку він опосередковано контролює.

За словами Майбороди, Микитась використовував Татарова для виконання складних завдань, в тому числі для виплати хабарів від імені «Укрбуд Девелопмент». Майборода заявив, що регулярно отримував від Микитася вказівки передавати Татарову певні суми готівки. У своїй заяві Reuters Микитась звинуватив Майбороду в «неправдивих свідченнях» і в тому, що він поведеться «як загна в кут тварина» після того, як його самого звинуватили в корупції. Він сказав, що контакти і вплив Татарова були «сильно перебільшені».

Майборода зазначив, що Татаров був спритним оператором, працюючи поза офісом у смарт-кафе, де зустрічався зі своїми контактними особами, використовуючи зашифровані додатки для комунікації. «Він знав про правоохоронні органи й попереджав нас бути обережними та майже нічого не говорити по телефону», – сказав Майборода в інтерв'ю Reuters.

За його словами, Татаров або сам збирав готівкові платежі, або відправляв для цього водія. Майборода також заявив, що за гроші розписувався Татаров та обліковував їх як витрати на будівельні проекти. Майборода показав агентству Reuters список хабарів, занесених до електронної таблиці, на загальну суму 1,8 мільйона доларів, виплачених Татаровим. Він також показав три підписані грошові квитанції, які збігаються з записами у списку. Майборода зазначив, що підписантом був Татаров, а список хабарів – з рахунків «Укрбуд Девелопмент». Видання Reuters не змогло самостійно перевірити це.

Reuters показало квитанції Микитасю й Татарову. Микитась заявив, що це підробка. Татаров взагалі не відповів. Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) заявило, що для перевірки цього матеріалу потрібні експерти.

НОВА РІЛЬ

Зеленський призначив Татарова радником з питань правоохоронних органів та безпеки в серпні 2020 року. Президент заявив, що було несправедливо вважати всіх чиновників, які працювали за часів Януковича, представниками старої гвардії. «Головне, щоб людина була чесною», – сказав Зеленський журналістам через кілька днів після призначення Татарова.

Незабаром після цього НАБУ розпочало розслідування проти Татарова за підозрою в тому, що він організував хабар чиновнику Міністерства внутрішніх справ у 2017 році від імені компанії «Укрбуд Девелопмент».

Передбачуваний хабар – безкоштовне паркувальне місце для чиновника МВС в обмін на занижену оцінку державної землі – здається скромним. Але, за оцінками НАБУ, занижена оцінка землі коштувала державі 81 мільйон гривень (3,1 мільйона доларів на той час).

Записи у WhatsApp, отримані слідчими й побачені Reuters, включають вказівку Татарова бухгалтеру «Укрбуд Девелопмент» надати чиновнику місце для паркування в одному з київських комплексів зі «100% знижкою» в якості подяки за його зусилля. Чиновник МВС повідомив Reuters, що придбав паркомісце за ринковою ціною, і заперечив проведення оцінки.

Два високопоставлені правоохоронці повідомили Reuters, що Микитась зізнався у хабарі на відеозаписі, зробленому в жовтні 2020 року, в якому він сказав, що Татаров організував платіж. Татаров не прокоментував цього

питання. В інтерв'ю з в'язниці, даному українському новинному сайту й опублікованому 22 грудня 2020 року, Микитась виступив проти Татарова. «Ми з Татаровим все робили разом, але якщо Татаров сидить в Офісі президента, то чому я повинен сидіти у в'язниці?»

НАБУ готувалося видати ордер на арешт Татарова, розповіли Reuters двоє правоохоронців, озброєних доказами, зокрема кореспонденцією та незалежними оцінками. Але перш ніж НАБУ змогло діяти, генеральний прокурор Ірина Венедіктова, колишня депутатка від партії Зеленського, внесла зміни

до команди, яка займається цією справою. На початку грудня 2020 року вона залучила більше прокурорів, включивши й себе. Через три тижні її офіс передав справу до СБУ.

Згодом, у січні 2021 року, Микитась відкликав своє зізнання. В інтерв'ю Reuters він заявив, що звинуватив Татарова, помилково вважаючи, що адвокат та інші особи намагаються вкрасти його бізнес. Тим часом розслідування СБУ зайшло в глухий кут. Суд у Києві відмовився надати слідчим більше часу, і в квітні 2022 року на цих підставах прокуратура закрила справу.

Артем Ситник, який очолював НАБУ в цей період, заявив Reuters, що вважає, що справу закрили з політичних мотивів. Також він сказав, що його відомство представило вагомий доказ, в тому числі повідомлення з Whatsapp. Ситник, який зробив свій пост у квітні 2022 року після семірічного терміну, сказав, що бюро «робило свою роботу», розслідуючи справу Татарова, проте «втрутилася судова система й не дала зробити те, що потрібно». Ситник заявив, що його заздалегідь не попередили про те, що справу забирають у його відомства, і назвав цей крок «абсолютно нелегітимним».

Прес-секретар Генеральної прокуратури заявив у коментарі агентству Reuters, що зміни в команді обвинувачів, які зробила Венедіктова, були зумовлені «винятковою складністю» справи. Згодом справу було вилучено з НАБУ за рішенням Київського районного суду.

Речник звинуватив НАБУ в тому, що воно не передало докази до СБУ. Відмова суду продовжити розслідування означає, що прокурори не мають «можливості ретельно, всебічно та неупереджено дослідити всі обставини вчинення кримінальних правопорушень», додав речник НАБУ.

Зеленський звільнив генерального прокурора Венедіктову в липні 2022 року в межах чистки чиновників, звинувачених у нездатності викоринити російських агентів або симпатиків у своїх відомствах після вторгнення Росії. І призначив її послом у Швейцарії. Її заступник Олексій Симоненко подав у відставку в січні 2023 року після того, як ЗМІ повідомили, що він відпочивав в Іспанії під час війни. Ані Венедіктова, ані Симоненко не надали коментарів для цієї статті.

«ЗЕЛЕНИЙ КАРДИНАЛ»

Татаров – не єдиний член найближчого оточення Зеленського, який викликає суперечки. Так само, як і керівник апарату президента Андрій Єрмак, соратник Зеленського з його попередньої кар'єри у світі розваг. Єрмак також не відповів на запитання для цієї статті.

Син радянського дипломата, Єрмак раніше працював у сфері кіно- й телепродукції. Сьогодні він часто буває поруч із Зеленським на засіданнях уряду та публічних заходах. Серед іноземних дипломатів він відомий як «зелений кардинал» через свій вплив і через те, що, як і його бос, полюбляє носити хакі.

У березні 2020 року, через місяць після того, як Єрмак став керівником апарату, з'явилися відеозаписи, на яких брат Єрмака, Денис, нині військовослужбовець, обговорює призначення на державні посади та пропонує, що може відкрити двері. Денис підтвердив, що запис належить йому, але сказав, що він перевіряв кандидатів та ідеї для проектів, які пропонував уряду через звернення громадян, і що пливки були відредаговані у політично мотивованій спробі дискредитувати його брата. Андрій Єрмак також відкинув записи як політичне замовлення.

За словами Людмили Белєвцової, вдови колишнього поліцейського інструктора Дмитра Штанька, який загинув під час бойових дій на сході України в жовтні 2022 року, записи були зроблені її чоловіком. Вона розповіла Reuters, що метою Штанька було викриття хабарництва на високому рівні і що ним керувало почуття обов'язку. «Він хотів, щоб Україна була нормальною країною», – заявила вона.

Питання щодо самого Зеленського виникли в жовтні 2021 року, коли з'ясувалося, що він використовував офшорні компанії для управління своїми статками і що незадовго до свого обрання передав частку у фірмі на Британських Віргінських островах своєму партнеру. Цей партнер, Сергій Шефір, згодом став головним помічником Зеленського, працюючи на громадських засадах безоплатно. У жовтні 2021 року Зеленський заявив українському телеканалу ICTV, що офшорна угода мала на меті захистити його телевізійний бізнес від політичного тиску з боку уряду Януковича.

Перевірка Національного агентства з питань запобігання корупції, проведена в жовтні 2021 року, не виявила «жодних доказів незаконного збагачення».

Шефір повідомив Reuters, що вся його бізнес-діяльність була законною і всі необхідні податкові декларації були подані. «На підставі отриманих доходів і поданих деклара-

цій я сплатив усі податки та інші обов'язкові платежі, передбачені законодавством України», – сказав він.

Шефір зазначив, що Зеленський подав усі необхідні декларації про майно та доходи. За його словами, вони були перевірені антикорупційними органами, і «жодних порушень антикорупційного законодавства не було виявлено».

Адміністрація Зеленського також зазнала критики на батьківщині за закупівлю товарів за цінами, вищими за ринкові. У січні українські ЗМІ повідомили, що Міністерство оборони купує яйця більш ніж удвічі дорожче за ринкову ціну, а картоплю – майже втричі дорожче. В результаті цієї статті у відставку подав заступник міністра оборони. Наразі проти нього порушено кримінальну справу за закупівлю неякісних продуктів харчування за завищеними цінами. В'ячеслав Шаповалов у заяві для Reuters через свого адвоката заперечив правопорушення і сказав, що ніколи не шукав невігідних контрактів.

Опозиційний депутат Ярослав Железняк заявив, що західні донори повинні взяти до уваги повідомлення про корупцію. Згідно з даними «Трекера підтримки України», створеного Інститутом світової економіки в Кілі, станом на сьогодні понад 41 країна виділила Україні більше 140 мільярдів доларів на цивільну та військову допомогу, в тому числі понад 70 мільярдів доларів від США.

В інтерв'ю Reuters Железняк заявив: якщо корупція не буде подолана, західні донори ризикують втратити значні суми. «Зараз вони крадуть наші гроші, – сказав він про чиновників, які толерують хабарництво. «У майбутньому вони можуть вкрасти ваші гроші».

Враховуючи зростаючий попит на підзвітність з боку українців, Зеленський вчинив гучні кроки для боротьби з корупцією у військовий час. 11 серпня 2023 року він звільнив усіх регіональних керівників військових призовних пунктів після того, як аудит виявив ймовірні зловживання з боку чиновників, зокрема незаконне збагачення й допомогу призовникам у втечі. Раніше цього місяця міліція затримала одного з найбагатших людей України Ігоря Коломойського за підозрою в шахрайстві та відмиванні грошей. Коломойський раніше заперечував свою провину.

12 вересня 2023 року, після громадського резонансу, Зеленський наклав вето на законодавство, яке дозволило б чиновникам зберігати свої обов'язкові декларації про статки закритими від громадськості упродовж року.

Антикорупційні органи України подвоїли свою роботу і заявляють, що досягли більшого прогресу, ніж будь-

коли з моменту їхнього створення у 2015 році. За даними НАБУ, у першому півріччі цього року вони розпочали майже 300 справ і скерували до суду 58 обвинувальних актів. Нинішній директор НАБУ Семен Кривонос повідомив Reuters, що його відомство надає пріоритет злочинам воєнного часу в таких ключових секторах, як оборона та реконструкція, і залучає до них високопосадовців.

ЗЕМЛЯ, ГІДНА ГЕРОЇВ

Думка про те, що корупція зберігається у воєнний час, широко поширена серед жителів, опитаних Reuters під час візиту до кількох міст і сіл на північ від Києва, які були охоплені бойовими діями минулого року. Проте існує надія, що після жертв війни країна досягла переломного моменту.

Вказуючи на провулок в Ірпені, де російські солдати застрелили волонтерів, які розносили їжу місцевим жителям, 44-річна Галина, місцева жителька, сказала: тепер, коли вона має справу з місцевими чиновниками, «немає жодного натяку на хабарі».

Антикорупційна активістка Дарія Каленюк вважає, що війна створила незворотній тиск на реформи. «Все змінилося» з моменту вторгнення Росії, – сказала вона. «Попит на зміни в суспільстві величезний. Так само, як і вимоги до реформ для досягнення того, чого хочуть люди: інтеграції в НАТО та Європейський Союз».

Стівен ГРЕЙ, Ден ПЕЛЕЩУК

Reuters
19 вересня 2023 року

